

Tudomány - áltudomány - tudományos tévedés?

12. rész: Cápa a Balatonban!

Megdöbbenő telefonhívás futott be a minap a tihanyi Limnológiára. Minden nyáron betelefonál valaki, néha többen is hogy rendellenes dolgokat tapasztalnak a tóban, furcsa habot, döglött halat, nádifarkast, őserdei ara papagájt a camping melletti parkolóban, tenni kéne valamit! De a mostani eset minden eddigi képzeletet felülmúló hírrel szolgált számunkra. A telefonáló, egy választékosan beszélő, kellemes orgánumú idősebb férfi szerint rohamosan terjed a hír, hogy emberre is veszélyes cápát fogtak a Balatonban! Igaz-e? Ha igen, akkor mit tanácsolnak a biológusok? De ha nem, akkor is elvárható a szakemberek nyilvános állásfoglalása, hogy kacsa az egész! Ezek után, beütközve az orgio.hu keresőjébe, hogy „cápa Balaton”, legnagyobb meglepetésünkre valóban előugrott két híranyag is az eseményről. „Emberre is veszélyes cápát találtak a Balatonban” – címmel jelent meg mindkettő, a kuponhalasz.hu országos internetes szolgáltatóhoz, mint forráshoz köthetően. A kuponhalasz.hu egyébként különböző aktív pihenési formákat, kirándulásokat, wellness hétvégéket, és egyéb, turisztikai szolgáltatásokat hivatott reklámozni és forgalmazni kuponvásárlásos nyereményjátékkal színesített kedvezményekkel. Megleltük az eredeti hírt is. Felületesen átfutva, ahogy valaki unalmában a weben szörfözget, valóban hitelesnek tűnik. Vannak benne fotók a kifogott vadállatról, autentikusnak tűnő tengerbiológusi nyilatkozatok az esetről, és a cikk végén a hüledező olvasói hozzászólásokból is egy tucat. A figyelmesebb olvasó azonban hamarosan ráébred, hogy ártatlan kacsa, üzleti fogás a híranyag, amely akár áprilisi tréfa is lehetne. A mondatok egyike helyre is teszi a dolgot, amikor a Balatonból kifogott cápa farkára akasztva egy 80%-os vásárlási kedvezményt nyújtó kupont is talált a nemzetközi kutatócsoport. Műfaját tekintve egyébként az írás briliáns, hovatovább bájos. Alkotója igen kreatív reklámszerkesztő lehet, aki nagyon érti a dolgát, és tudja, kiket célozzon meg, vállalva azt a kockázatot is, hogy mi, szakemberek egy pillanat alatt leleplezzük. Vegyük tehát sorra az írás fő pilléreit, mert bepillantást nyerünk a figyelemfelkeltés, és a reklámgyártás egy egészen sajátos módszerébe. Ime:

„Shelaczi Morpha ausztrál cápakutató és csapata múlt csütörtökön kezdett el a Balaton északi partján cápa után kutatni. Számításaik szerint egy olyan egyedülálló tulajdonsággal rendelkező cápa - a bikacápa - él a magyar tengerben, mely képes elviselni a legszélsőségesebb sótartalom-ingadozást is.” Nos, mint tudjuk, az állatrendszertanban a cápák öregrendjének a tudományos elnevezése „*Selachimorpha*”. Nem valószínű, hogy anyuka és apuka pont ezt kérték annakidején biológus kollégánk születési anyakönyvi kivonatába bejegyezni. Tudjuk továbbá, hogy bár létezik három olyan cápafaj a világon, amely időnként felvándorol a nagy folyamokba, de mindhárom faj trópusi, és nem bírná ki a hideg vizet, mialatt a Fekete-tengerből felvándorol a Dunán, leküzdve a Vaskapu-szorost és a gátat, majd a Sión keresztül eléri a Balatont. Különösen nem a bikacápa, amely még a Fekete-tengerben sem él meg. De menjünk tovább!

„Carchar Hinus a SharkCenter Intézet kutatója szerint, a kifogott példány bizonyíték arra, hogy még több bikacápa is él a Balatonban és jól példázza az emberek hiszékenységét miszerint cápák nem élnek édesvízi tavakban.” Nos, a bikacápa, vagy más néven Zambézi-cápa tudományos neve *Carcharhinus leucas*. E faj a [kékcápaalakúak](#) (*Carcharhiniformes*) rendjének, azon belül a [kékcápaalék](#) (*Carcharhinidae*) családjának, és azon is belül is a [Carcharhinus](#) nemzetségnek egy

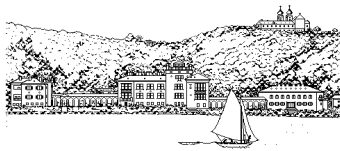
érdekes képviselője. Ezt persze az átlagolvasó szintén nem tudhatja, így itt sem tűnhet fel a turpisság a cápaszakértők nevezéktaival. Folytassuk az olvasást!

„Ez nem az első eset, hogy édesvízi tóban találtak cápát. 2011. Januárjában az olasz Glyphis-tóban is megtalálták a bikacápa jelenlétére utaló nyomokat azonban akkor nem sikerült egy példányt sem befogni.” Nos, ilyen nevű tóról nem tudunk. A folyami cápa latin neve viszont *Glyphis glyphis*. Lám, lám!

Végül, nézzük meg jól a lencsevégre kapott cápát a Balatonból (1. kép)! A fotón fehér cápát (*Carcharodon carcharias*) látunk, és nem bikacápát! A bikacápa orra ugyanis lekerekített, hátának sötétje folyamatosan megy át a hasi oldal felé világos árnyalatába, és nem éles határvonallal, mit a fehér cápa esetében, továbbá ornyílásaik és fogazatuk is különbözik (2. kép). És a fotó eredeti forrása is meglehető az interneten, azt nyílt-tengeri környezetben készítették.

1. Kép: Az internetes híradás szerint lencsevégre kapott példány, amely egyértelműen egy fehér cápa (*Carcharodon carcharias*), nem pedig bikacápa

2. Kép: A bikacápa (*Carcharhinus leucas*)

Volt valaha egy nagyszerű magyar tudományos ismeretterjesztő folyóirat, „A Tenger”. A folyóirat jóval az I. Világháború előtt indult, és folyamatosan megjelent egészen 1945-ig, hiába nem volt már számunkra később Dalmácia és Magyar Tengermellék. Entz Géza, Hankó Béla, Leidenfrost Gyula és sok más híres tudós közölt színvonalas cikkeket a folyóiratban az Adria biológiájáról, hajóskapitányok a tengerészet kalandjairól, és azon ritka esetekről, amikor cápákkal találkoztak az Adrián! A Világon összesen 390 cápafaj él. Közülük negyvenhét faj fordul elő a Földközi-tengerben, és tizenhárom az Adriában. De az adriaiak zöme csak szórványosan, véletlenül merészkedik oda. Ezért mindig is nagy esemény volt, ha az Adriából egy-egy szürke-, vagy pörölycápát kifogtak a halászok, vagy a Monarchia hadihajói. De például, a Quarneroban fogott emberevő cápát is Fiuméba vitték, és tették partra a nép legnagyobb ámulatára. Egy korabeli lajstrom szerint a következő tárgyak kerültek elő az elfogott adriai cápák gyomrából: bádogból való konzerv-doboz, csat, horog, vaskarika, sörös palack, kés, rézpénz, továbbá nadrágszíj, egy cipő és egy sapka bőrmaradványai, ruhafoszlányok, kavics, fadarab, edénycserép, egy darab lánc, egy ép állapotban levő, bádogból való vízmerítő veder, egy félig megemésztett juh. 80%-os vásárlási kedvezményre feljogosító magyar kupont azonban a mai napig sem találtak. Ami késik, nem múlik!

Folytatása következik.
Prof. G.-Tóth László, DSc
MTA, BLKI, Tihany